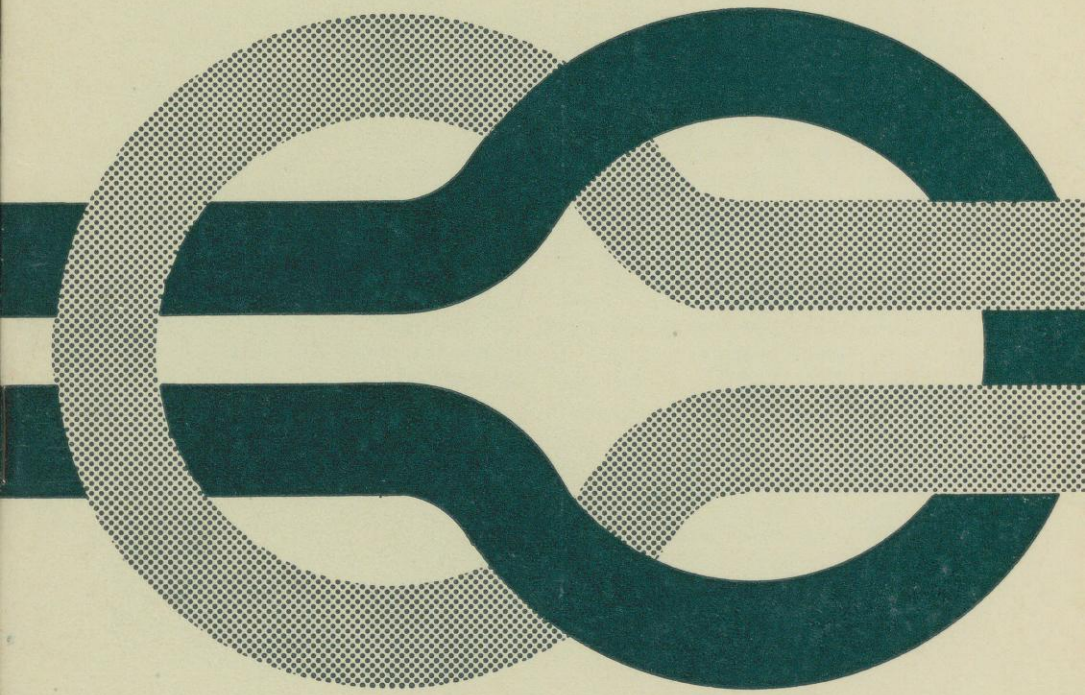
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

22. årg. - 1976 - Nr. 4

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen
Redaksjonskomité: — Kari Bredal — Alfhild Hansson — Else Hansson — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren — **Lars A. Koppen, Bølerskogen 48, Oslo 6.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473,bankgirokonto nr. 6088.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer **med 6 nummer** i året. Kontingenten er **kr. 15,—** pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Sofiesgt. 45, Oslo 1.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede
Norsk Sykepleierforbund
Redd Barna

I DETTE NUMMER:

Ny aksjonsplan forberedes

Hilsen til Erling

Omsorgen rykker inn i universitetsmiljø

Stortingets sosialkomité om st.m.

67 000 kroner til åtte forskningsprosjekter

Ved SOR's 25 årsjubileum

I alt 8 200 under omsorg

Nesten alle Følling-barn oppdages i tide

Vi Vil-festivalen 76 i Oslo i november

Landet Rundt

NY AKSJONSPLAN FORBEREDES:

Opplæring av foreldrerådgivere fra neste år, mer faglig hjelp

Veiledning fra fødeavdeling og helsestasjon, foreldrerådgivere, mer faglig hjelp til hjemmene, avlastningsplasser i institusjoner, hjemmehjelp og hjemmesykepleie — dette er noen av de konkrete hjelpetiltak for hjemmeboende psykisk utviklingshemmede som sosialdepartementet arbeider med i en ny aksjonsplan.

I stortingsmeldingen om omsorg for psykisk utviklingshemmede blir det slått fast at man i fremtiden må prioritere alle tiltak som bidrar til å legge forholdene til rette for at foreldre kan beholde psykisk utviklingshemmede barn i hjemmet. Dette gjelder ikke bare i spebarns- og småbarnsalderen, men også i skolealder. Hittil unyttede ressurser i nærmiljøet må kunne mobiliseres, heter det.

Handling før stortingsdebatten

— Stortingsmeldingen er ennå ikke behandlet av stortinget, men departementet har likevel funnet det riktig å påskynde arbeidet med å sette meldingens hovedprinsipper ut i praksis. Det er særlig aktuelt å bygge ut og supplere hjelpetiltakene for de hjemmeboende og deres familier, bl.a. ved avlastningstiltak, sier byråsjef Ole U l l e b e r g i Kontoret for psykiatri til «Rapport».

Spørsmålene ble drøftet på et seminar på Hov i Land i april, der det møtte representanter fra Arbeidsdirektoratet, forbruker- og administrasjonsdepartementet, kirke- og undervisningsdepartementet, sosialdepartementet og Rikstrygdeverket. Fra Helsedirektoratet deltok representanter fra kontoret for psykiatri, kontoret for sosialmedisin og sykepleiekontoret. Et fylke og en kommune, Sør-Trøndelag og Trondheim, var valgt ut for at man kunne drøfte tverrfaglige tiltak i fylke og lokalsamfunn, og det møtte også foreldrerepresentanter fra samme område.

Sosialdepartementet har siden arbeidet videre med konkrete forslag om hjelpetiltak i den lokale omsorg, og vi håper arbeidet kan munne ut i et framlegg for stortinget, sier byråsjef Ulleberg.

Under seminaret på Hov i Land ble det etterlyst bedre «førstehjelp» til foreldre i form av informasjon og veiledning fra fødeavdeling, helsestasjon og andre instanser. Sosialdepartementet har planer om å foreta en lokalundersøkelse i et bysamfunn og et spredt befolket område for å få klarlagt hvordan denne del av helsetjenesten bør styrkes.

Følelsesmessig og praktisk hjelp

I stortingsmeldingen går departementet inn for å supplere helsetjenesten når det gjelder informasjon og rådgivning med såkalte foreldrerådgivere. Rådgivning fra foreldre til foreldre vil ha sin særlige styrke på det menneskelige og følelsesmessige plan. Men rådgiverne skal også kunnne veilede om rent praktiske problemer i hjemmet, om stell, opplæring, aktiviteter m.v., og gi orientering om rettigheter i forhold til trygdesystemet og lovgivning.

Foreldrerådgiverne skal hele tiden ha nært samarbeid med de lokale helse- og sosialmyndigheter, og med andre som har ansvar for omsorgsvirksomheten.

I samarbeid med bl.a. Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede vil sosialdepartementet sette ned en hurtigarbeidende utredningsgruppe med sikte på å få utarbeidet retningslinjer for foreldrerådgivertjenesten. Gruppen skal også innhente opplysninger om hvordan virksomheten er organisert i Sverige og Danmark. Det er meningen å starte opplæring av foreldrerådgivere fra neste år.

Departementet går videre inn for å styrke fagteamene i helsevernet for psykisk utviklingshemmede, slik at de kan gi råd og veiledning om lokale hjelpetiltak for hjemmene.

Avlastning i helger og ferier

Innredning av avlastningsplasser i eksisterende institusjoner er et av de mer hurtigvirkende tiltak i aksjonsplanen, og departementet regner med at det blir behov for statstilskudd til delvis finansiering av bygningsmessige arbeider i denne forbindelse. På lengre sikt vil det bli økt avgang til avlastningsopphold på uke- og helgebasis for hjemmeværende psykisk utviklingshemmede, fordi en rekke nye institusjoner har tatt dette med i planleggingen.

Skoleinternat, feriesteder, leirskoler og andre eksisterende institusjoner vil også i mange tilfeller kunne tas i bruk i helger og for ferieavlastning. Departementet går inn for at slike lokale avlastningstiltak organiseres i samarbeid med sentralinstitusjonen, distriktslegen, foreldrelaget og eventuelt frivillige organisasjoner.

Vernet bolig — og arbeid

Sosialdepartementet drøfter også planer om botilbud med et visst lokalt tilsyn for psykisk utviklingshemmede som ikke har behov for plassering i institusjon. Det lokale sosial- og helseapparat må kunne etablere støttekontakt med faglig veiledning fra de utvidede sentrale fagteam, og boligene bør finansieres som for vanlige boliger gjennom Husbanken, mener departementet.

Sosialdepartementet har videre tatt opp spørsmålet om å få organisert vernet sysselsetting som en del av arbeidsdirektoratets tilbud til yrkesmessig funksjonshemmede. Planene som ennå er på det forberedende stadium, gjelder sysselsetting som i hovedsak ikke har form av behandling, men hvor klientene

Hilsen til Erling

Ja, hvem kjenner ikke Erling? Den koselige og hjelpsomme undervaktmesteren ved Ragna Ringdals dagsenter i Oslo. Alle som kommer innom Nordre Åsen, er nødt til å få kontakt med denne litt eldre, hvithårede blide karen som alltid befinner seg i sentrum, opptatt med å pynte og rydde på området.

At han kan sine ting og føler sitt ansvar, er ikke vanskelig å forstå. Det følger orden og resultater i Erlings spor.

Men at han også kan virke på annet vis, fikk underskrevne oppleve i vinter. Det falt seg så at jeg ble utsatt for et biluhell og ble liggende på Nordre Åsen med flere brudd og meget hjelpeløs.

Hvem var det som da trådte til med pleie og stell, med oppmuntringer og treningshjelp? Jo, det var Erling Nicolaysen. Med fin holdning og medmenneskelighet bidro han til en rekonvalesens som jeg vanskelig kunne fått andre steder, og det skyldtes nok meget han at denne vanskelige tid gikk så bra.

Det er underlig å tenke på. Her har en i alle år brukt tid, tanke og krefter på å støtte og lyse opp, samt lage meningsfylt tilværelse for de svake i samfunnet. Og så hender det som hendte meg at en av disse svake gir den støtte og hjelp som bringer den sterke på bena.

Er det ikke noe som heter at du skal kaste ditt brød på vannet, for i tidens løp skal du finne det i igjen.

Takk, Erling!

Alfhild Hansson.

---

ikke kan følge kravene i en vanlig vernet bedrift.

Denne sysselsetting bør sortere under Arbeidsdirektoratet, ikke under helsevesenet, mener sosialdepartementet.

OMSORGEN RYKKER INN I UNIVERSITETSMILJØ

En nyskapning innenfor omsorgen for psykisk utviklingshemmede — er betegnelsen som blir gitt for den nye avdeling som Varatun verksted i Sandnes har kommet i gang med i Stavanger. Avdelingen startet i Stavanger i fjor i det nybygde forskningsbiblioteket ved Rogaland Distriktshøyskole.

Distriktshøyskolen ligger i utkanten av Stavanger i et nytt universitetsmiljø under utbygging. Det består i dag av distriktshøyskole, hotellfagskole, lærerskole og studentsamskipnad.

— Hensikten med vår avdeling er at den skal være en integrert del av dette miljøet og tjene som en servicefunksjon innen trykking, bokbinding og annet papirarbeid innen undervisningen, forteller bestyrer for Varatun Verksted, Gunnar Søyland i siste nummer av «Skritt for skritt», organ for Nærlandheimen.

— Når dette har lykkes, skyldes det at vi i vårt arbeid har fremsynte menn som våger å være med og prøve nye veier. Takken går i første rekke til blant mange sjefsbibliotekar Bjander ved forskningsbiblioteket, og til nåværende kirke- og undervisningsminister Kjølv Egeland, som tok imot utfordringen og var med og fikk saken igjennom, sier Søyland.

Ved avdelingen er det i dag et godt utbygd offsettrykkeri, bokbinderi og utstyr for mangfoldiggjøring. Verkstedets oppgave er først og fremst å dekke det behov disse institusjoner har for trykking av spesielt undervisningsmedia, kompendier og oppgavesamlinger, klassesett osv. En hel del arbeid består også av mangfoldiggjøring av studentenes særoppgaver.

Avdelingen gir muligheter både for en integrering av arbeidsliv og ikke minst en sosialintegrering i samfunnets ulike funksjoner.

— Våre arbeidstakere har fått møte andre mennesker i daglig kontakt med arbeid. Vi bruker samme kantine og andre servicefunksjoner, sammen med studentene og andre ansatte, på linje med dem. Dette har vært med på å skape en helt ny holdning hos våre arbeidere. De har utviklet seg og vokst i denne utfordringen, og de er blitt akseptert av andre. Etter erfaringer som hittil er gjort både fra Distriktshøyskolens side og fra verkstedet, er disse så absolutt positive.

— I dagens samfunn hvor det ofte er spørsmål om informasjon i ulike sammenheng, må vi ikke se bort fra den glimrende måten en her har for å gi informasjon overfor den oppvoksende slekt. Den psykisk utviklingshemmede selv i dagliglivets situasjoner sammen med andre er den som best kan informere om seg selv, sin egen situasjon og sine muligheter sier bestyrer Søyland.

STORTINGETS SOSIALKOMITE:

Statens plikt å sikre lik omsorg uansett bosted

Det ble ingen stortingsdebatt om omsorg for psykisk utviklingshemmede før sommerferien, men til høsten må vi regne med at den kommer.

Stortingets sosialkomité håper det blir en bred debatt — med hovedvekt på de medmenneskelig sider av omsorgen, sier saksordføreren, stortingsrepresentant Johannes Gilleberg til «Rapport».

Johs. Gilleberg er saksordfører og skal åpne stortingsdebatten om omsorg for psykisk utviklingshemmede.

— Det er nødvendig med en fortsatt og økt bedring av omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Målet må være så snart som mulig å komme fram til en omsorg som er på høyde med de mest moderne faglige behandlingsmåter, sier sosialkomitéen i sin innstilling til stortingsmelding nr. 88 for 1974—75 «Omsorg for psykisk utviklingshemmede».

I innstillingen som ble levert 11. juni, gir sosialkomitéen sin tilslutning til de hovedpunkter for en fremtidig utvikling av omsorgen som er utformet av Lossius-utvalget, og som sosialdepartementet har sluttet seg til:

Omsorgen for psykisk utviklingshemmede skal gå inn som et ledd i en total og tverrfaglig integrert omsorg for alle grupper funksjonshemmede, og den må bygge på prinsippet om en desentralisert, integrert omsorg.

Lokalsamfunnets tjenester må utvikles og samordnes slik at den funksjonshemmede kan motta hjelp uten å skifte bosted.

Foreldrehjemmet vil være den naturlige, primære omsorgsenhet. Dette vil kreve at det lokalt blir etablert et effektivt hjelpeapparat for å sette den enkelte familie i stand til å gi sitt barn de best mulige utviklingsmuligheter.

I en del tilfeller med sterk psykisk utviklingshemning og med tilleggshandikap, kan det være nødvendig å få barnet til institusjon. Men en psykisk utviklingshemmet skal ikke legges inn på institusjon hvis han eller hun kan fungere bedre i lokalmiljøet. Det er derfor nødvendig å få bedre spesialtilbud til de familier det angår, mener sosialkomitéen.

Ber om landsplan

I stortingsmeldingen som ble lagt fram i statsråd 18. april 1975, ble spørsmålet om statlige refusjonsordninger til lokale tiltak stilt åpent. Sosialkomitéen er ikke fornøyd med dette og støtter Lossius-utvalgets forslag om statlige støtteordninger som kan muliggjøre at lokale løsninger kan utnyttes lengst mulig.

— Lokalsamfunnet vil ikke makte å bygge ut den totale omsorg uten statlige støtteordninger, heter det i innstillingen. Samtidig peker sosialkomitéen på at lokalsamfunnet må prioritere omsorgen høyere enn man har gjort tidligere. Etter komitéens mening må det være statens oppgave å sikre et tilnærmet l i k t tilbud, uavhengig av den psykisk utviklingshemmedes bosted.

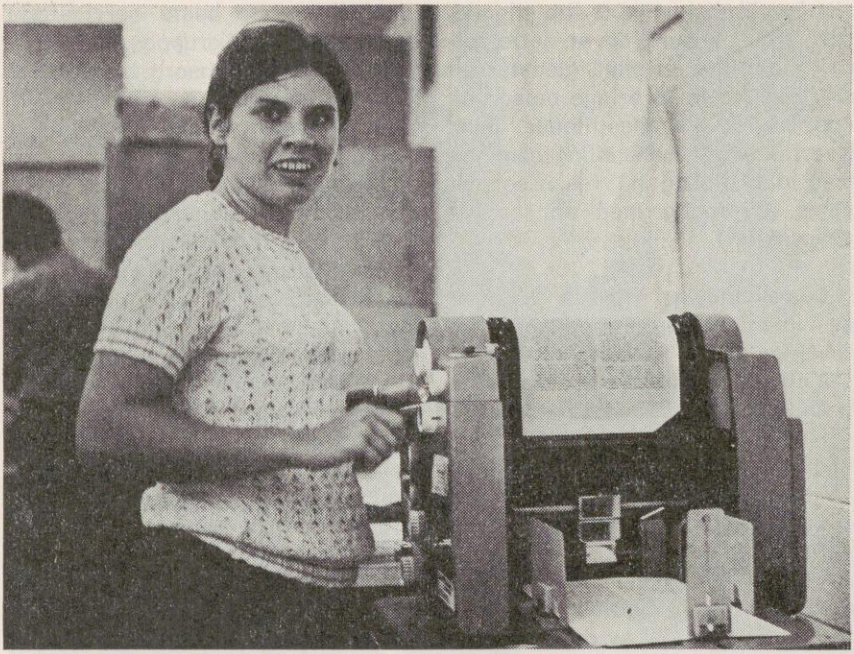
Sosialkomitéen går et skritt videre i spørsmål om finansiering og sier at tiden er inne til å bevilge økte midler til denne omsorgen. På landsbasis er det stor forskjell på omsorgstilbudene. Før bevilgning blir gitt til nye prosjekter, må det etter komitéens mening foreligge en landsplan som gir en best mulig fordeling av investeringene.

— Skal vi få en styrking og utbygging av omsorgen, må den tilføres betydelige beløp i de kommende år, heter det videre. Sosialkomitéen er enig med departementet i at utbyggingen må skje over en viss tid, men vil likevel be om at beregninger over utgifter og økonomiske konsekvenser blir foretatt så fort som mulig. En heving av omsorgsnivået kan bare skje ved økt tilgang på ressurser.

Enig med Lossius-utvalget

Komitéen ber i innstillingen om at det må stilles nødvendige midler til disposisjon til finansiering av den lokale omsorgen, og at forslag om dette blir lagt fram for stortinget. Det kan dreie seg om tilskudd til barnehage, skole og andre undervisningsformål, til eksternat- og internatinstitusjoner, til beskjeftigelsestiltak, vernet virksomhet m.v.

Komitéen er enig med Lossius-utvalget i at et statlig tilskuddssystem skal sikre at den enkelte kommunes utgifter ikke overstiger

Det må satses mer på tilbud om vernet arbeid, mener sosialkomitéen. Her styres stensilmaskinen av en av de ansatte ved en vernet bedrift i Canada.

de utgifter kommunen ville hatt om vedkommende klient ikke hadde vært funksjonshemmet.

— Det vil være ønskelig at det foretas en samlet gjennomgåelse av bevilgninger til disse ordninger, med sikte på å klargjøre om de er tilstrekkelig til omsorgen, og i hvilket omfang kommunene i dag selv må bære disse utgiftene, sier sosialkomitéen videre.

Ny stortingsmelding

Sosialkomitéen minner om at det var komitéen som i sin tid ba om at omsorgen for psykisk utviklingshemmede ble tatt opp i en stortingsmelding, bl.a. på grunn av det nye administrative, økonomiske grunnlag som ble skapt ved sykehusloven. Det ble også pekt på de nye perspektiver som etterhvert har begynt å danne seg på grunnlag av vitenskapelig fremskritt og sosialpolitisk nytenkning.

Komitéen mener at stortingsmeldingen og utredningen fra Lossiusutvalget gir et godt utgangspunkt for å drøfte prinsipielle retningslinjer og mål for den videre utbygging av omsorgen. De psykisk utviklingshemmede er en gruppe av funksjonshemmede som i forhold til

sitt handikap har vært lite tilgodesett. I den senere tid er dette forhold bedret, men ennå gjenstår en stor innsats for å bringe omsorgen opp på et tilfredsstillende nivå. Nye metoder i behandling sammen med økt tilgang på ressurser vil gjøre det mulig med en fortsatt ekspansjon.

Sosialkomitéen foreslår derfor at sosialdepartementet etter en tid utarbeider en ny melding til stortinget om de resultater en er kommet fram til, og om de videre perspektiver i omsorgen for psykisk utviklingshemmede.

Sosialkomitéen er enig med departementet i at helsevernet for psykisk utviklingshemmede er en meget viktig del av omsorgen, men likevel bare en del av det totale tilbud. Ansvaret for omsorgen må legges til en rekke etater og serviceorganer i et tverrfaglig samarbeid mellom helsevernet for psykisk utviklingshemmede, psykisk helsevern, helsetjenesten utenfor sykehus, skolevesenet, sosialomsorgen, arbeidsmarkedsmyndighetene osv.

Også trafikkskader

Når det gjelder definisjonen av begrepet psykisk utviklingshemmede sier sosialkomitéen at man ikke må utelukke dem som på grunn av trafikkulykker o.l. i barnealderen blir rammet av hjerneskader. Helsevernet for psykisk utviklingshemmede vil i de fleste tilfeller være den riktige og beste serviceform også for denne gruppen.

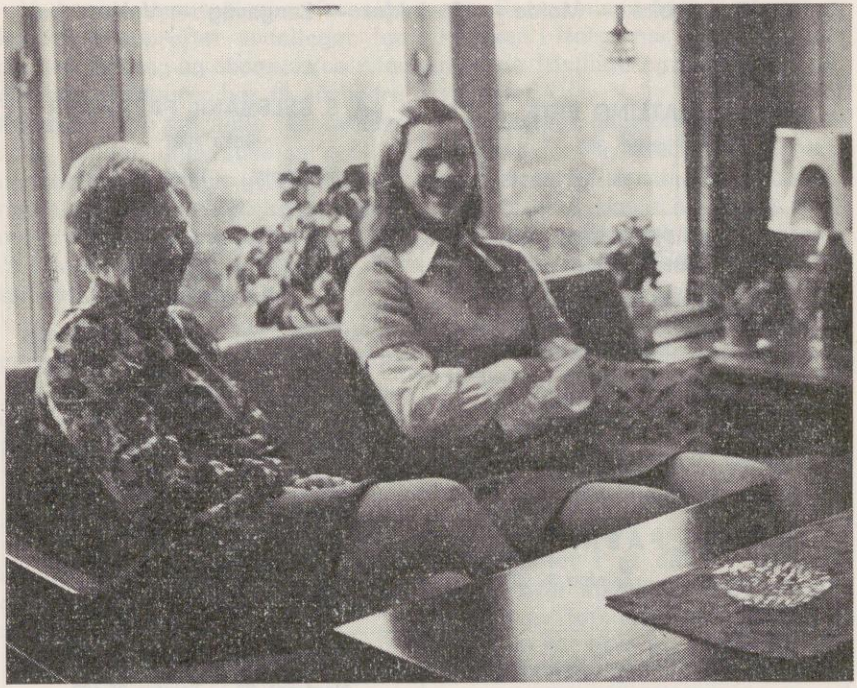
En integrert omsorg bidrar til å fremme en mer aksepterende holdning i befolkningen og leder til at det i stigende grad tas hensyn til funksjonshemmedes behov ved samfunnsplanlegging og ressursprioritering. Sosialkomitéen peker på at det ennå kan ta lang tid før det er etablert et sett med helse- og sosialsentra over hele landet. Men ved utbyggingen av disse sentra må det legges stor vekt på at de skal kunne gjøre en effektiv innsats i omsorgen for funksjonshemmede.

I de tilfeller hvor helse- og sosialsentra ikke blir opprettet i nærmeste fremtid, må være en klar plikt for kommunen, eller samarbeidende kommuner, å ivareta disse oppgaver, sier komitéen.

Varsom integrering

Komitéen maner til varsomhet når det gjelder integrering av psykisk utviklingshemmede barn før normalskolen har fått de nødvendige ressurser til å ta seg av dem på en positiv måte. Forsert integrering kan skape uheldige bivirkninger og påføre barnet følelsesmessige skader. Det må bygges ut spesialskoletilbud i lokalmiljøet med nødvendige internater for de som ikke kan gå i grunnskolen. Tidligere spesialskoler må med fordel kunne brukes for de psykisk utviklingshemmede som har behov for et praktisk/teoretisk skolemiljø.

Sosialkomitéen er enig med departementet i at det må satses ad-

De enkelte kommuner må finne de beste løsninger når det gjelder boformer i retning av full normalisering, mener sosialkomitéen. Bildet er fra en pikevilla på Dagsrudheimen, der beboerne har egen hybel og felles dagligstue.

skillig mer på å få organisert beskjeftigelse og differensierte tilbud om vernet arbeid. Tilbudene om opplæring må gjelde også etter opplæringspliktig alder. Den enkelte kommune må finne fram til de beste løsninger når det gjelder boformer, bl.a. vernede pensjonater. Store leiligheter eller eneboliger hvor flere kan bo sammen, vil være en god løsning.

Kirkelig betjening av psykisk utviklingshemmede må være de respektive kirkesamfunns oppgave. Klientene må få de samme tilbud som andre på dette området, og de må få ta del i kirkelige handlinger så langt de selv har muligheter for det og selv ønsker det, sier sosialkomitéen.

Mer opplysning

Sosialkomitéen finner det vanskelig å angi behovet for institusjonsplasser i tall. Sentralhjemmene har hatt stor betydning når det gjelder å skaffe plasser i en nødssituasjon. De har også gitt personalet den første innføring i hvordan klientene skulle pleies, vernes og opplæres.

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

TH. HOEL A/S
Matvareforretning — Tipping
Kongensgt. 79 - Tlf. 23 710 - Trondheim

TROMI FABRIKKER
Trondheim — Telefon 39 920

Steinkjer & Omegn Brannkasse
Gjensidig
7700 Steinkjer — Telefon 62 122

CORNELIUS M. HELGESEN
Blikkenslagerforretning
Telefon 48 538 — 6030 Langevåg

TORSTEIN SAXVIK
Kontorutstyrsforretning
Steinkjer — Verdal

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde — Telefon 53 042

A/S SELSBAKK FABRIKKER
Boks 2027
Trondheim — Telefon 35 020

E. ERLANDSEN
Urmaker
Midt på Nordre
Trondheim — Telefon 21 784

NIDARVOLL TREVAREFABRIKK
Telefon 35 265 — Trondheim

A/S EPA LAVPRISMARKED
O. Trygvasonsgt. 28 — Trondheim
Sentralbord 27 070

HERRESENTERET
Nordregt. 28 — Telefon 25 163
Trondheim
Stort utvalg i moderne herreklær

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detalj
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

FYLLINGEN SLIP & MEK. VERKSTED
Telefon 48 591 — 6030 Langevåg

B.P. SENTERET - VUKU
B.P. Bensin og Olje — Aut. Bilverksted
Vuku — Telefon Verdal 70 734

Ved sentralinstitusjonene foreslår komitéen opprettet avdelinger for diagnostisering og observasjon. Medisinske studenter bør få en bedre innføring i de spesielle fagområder som gjelder undersøkelse og behandling av psykisk utviklingshemmede. Avdelinger ved sentralhjemmene må ikke avvikles før man har fått bedre alternative løsninger, heter det i innstillingen.

Komitéen går inn for å bedre tilgangen på faglært personale, både ved å øke kapasiteten i vernepleier- og hjelpepleierskolene, og ved intern opplæring.

— Opplysninger om psykisk utviklingshemmede og deres situasjon må i langt større grad enn i dag bringes inn i undervisningen i grunnskolen og i den videregående utdanning, heter det.

Støtte til forskning

Om forskningen sier sosialkomitéen at det må være riktig å stille midler til disposisjon til fortsatt forskning både innen medisin, pedagogikk og sosialvitenskap. Også forsøksvirksomheten må få midler, og personalet bør engasjeres ved innsamling av erfaringsmateriell til bruk i forskning og forsøksvirksomhet. Fagpersonalet må få anledning til å delta i internasjonale fora hvor felles oppgaver og resultater drøftes, og resultater utenfra må bli gjort kjent her hjemme.

I sine merknader til kapitlet om frivillig innsats peker sosialkomitéen på det betydningsfulle arbeid som Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge har utført sammen med de frivillige og faglige organisasjoner.

Det sterke engasjement fra Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede fra 1967 og til nå har betydd meget for å skape en bedre holdning overfor de utviklingshemmede, og en større forståelse for det humanistiske aspekt, heter det videre.

Informasjon, holdningsbearbeidelse og bevisstgjøring av problemer og behov blir viktige oppgaver for organisasjonene i fremtiden.

Stor enighet

Sosialkomitéen er enig med departementet i at det blir gitt tilskudd over statsbudsjettet til opplæring av foreldrerådgivere. Foreldre som har barn på institusjon må betraktes som medarbeidere. De har rett til all informasjon som kan bedre forståelsen av situasjonen for deres eget barn, og de behandlingsopplegg som gjennomføres.

Innstillingen fra stortingets sosialkomité er enstemmig på de fleste punkter. De to komitémedlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Aud Gustad, Sør-Trøndelag, og Ola Langset, Møre og Romsdal, har egne merknader bl.a. til spørsmålet om vernet virksomhet, bemanning i institusjonene og utgifter for dårlig stilte kommuner. Mindretallet ser det som en åpenbar svakhet ved stortingsmeldingen at departementet ikke har tatt standpunkt til finansieringsspørsmål og organiseringen av omsorgsformene.

BRIAB VOGNSERVICE
Serviceverksted for bremser til alle kategorier tilhengere
Moderne bremseprøveanlegg
1652 Torp. Tlf. 14 954 - 14 955

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

A/S HAUGS BILSENTER
Bilforretning
2300 Hamar — Telefon 25 570

LERSETHs GARTNERI
Sverredalsvei 21 — Trondheim
Telefon 59 488

BRØDRENE JØRGENSEN
Transport
Mandal — Telefon 62 474 - 62 875
Alt i Graving og Transport utføres

MANDAL MOTOR OG SVEISEVERKSTED
Mandal — Telefon (042) 63 083

ASBJØRN STRØMMEN
Alt i Kolonial — Melk — Brød
Paul Fjærmestads vei 19 — Trondheim
Telefon 38 703

A/S SØRUM AUTO
Telefon 20 658 - Sandgt. 30 B - Trondheim

TRONDHJEMS ESKE- OG MAPPEFABRIKK
Innherradsvn. 7 - Tlf. 27 684 - Trondheim

P. O. ENEBAKK
Tømmermester - Bygningsforretning
Munhaugtveita 1 — Trondheim
Telefon 27 644 - Privat 58 347

ARILD LARSEN
Urmaker — Alt i Ur
Mandal — Telefon 63 150

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 — Trondheim — Tlf. 29 263

Når det gjelder Møbler - ta turen til oss
BYÅSEN MØBEL & UTSTYR A/S
Smistadkrysset — 7034 UGLA
Tlf. (075) 59 735

67000 KRONER TIL ÅTTE FORSKNINGSPROSJEKTER

Åndssvakesakens Forskningsfond har på sitt styremøte i Oslo i juni delt ut vel 67 000 kroner til åtte forskningsprosjekter for 1976. Det ble søkt om støtte for over 200 000 kroner, opplyser fondsstyrets formann, overlege Christofer L o h n e-K n u d s e n.

I årets utdeling inngår også midler fra Eli Vindeggs forskningsfond. Disse to private forskningsfondene som begge administreres av Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge, er de eneste som spesielt er beregnet på forskningsprosjekter omkring psykisk utviklingshemning.

Åndssvakesakens Forskningsfond ble opprettet for 12 år siden, og har hittil fått avslag på sine søknader om offentlig støtte. Fondet har vært henvist til å finansiere forskningen utelukkende av gaver og innsamlede midler.

I renter og gaver fikk fondet for 1975 en inntekt på i alt ca. 69 000 kroner, derav 50 000 kroner fra res. kap. Olav Kr. Strømmes innsamling.

I to tilfeller har forskningsfondet denne gang gitt støtte til prosjekter som gjelder epileptikere. Dette er naturlig fordi epilepsi forekommer forholdsvis ofte hos psykisk utviklingshemmede.

De åtte prosjektene som har fått tilskudd i år, gjelder både medisinsk behandling og pedagogisk opplæring av psykisk utviklingshemmede. I noen tilfeller er pengene gitt til formål som ganske raskt kan få virkning for åndssvakeomsorgen, mens andre prosjekter krever langvarig og møysommelig forskning.

Årets tildeling går til følgende forskningsoppgaver i Oslo, Bergen, Trondheim og Tønsberg:

Blodsukker hos nyfødte:

Dosent dr. med. Oddmund S ø v i k ved forskningslaboratoriet ved Haukeland sykehus i Bergen har fått 4 080 kroner av Eli Vindeggs fond. Beløpet skal brukes til anskaffelse av et ultralydapparat ved forskning om årsaksforholdene ved nedsatt sukkerinnhold og kalk i blodet hos nyfødte, særlig for tidlig fødte barn. Det er grunn til å anta at dette kan føre til bl.a. psykisk utviklingshemning. Søvik har tidligere fått tilsammen 25 000 kroner av forskningsfondet til prosjektet.

Antistoffer hos epileptikere:

Dosent dr. med. Johan A a r l i ved forskningslaboratoriet på Nevrologisk avdeling ved Haukeland sykehus har fått 1 500 kroner til forskning av antistoffer i blodet hos epileptikere. Aarli har funnet nedsatt serumkonsentrasjon av antistoffer som muligens skyldes medikamenter ved epilepsi. Dette fører til

Eksklusive smørbrød og koldanretninger
bringes over byen og distriktet daglig
HØLEN KAFÉ
1550 HØLEN — Telefon 95 75 57

MOLDE BILSERVICE
Bensin — Olje — Service
Gørvellspl. 2 — Molde — Telefon 52 071

AUSTMARKA LANDHANDLERI
Inneh.: O. Asak
Ass. Landhandleri
Austmarka — Telefon 28 221

GJERDES BAKERI & KONDITORI
Prøv Gjerdes Brød
4300 SANDNES — Telefon 63 913

KVALEBERG MANUFAKTUR
Hillevågsveien 67 — Telefon 36 981
Stavanger

BESØK
OLAF HYGGEN's HAVESENTER
Kjellstad - 3400 LIERBYEN - Tlf. 84 67 02

MANGER FISKEMAT
5120 Manger — Telefon (05) 35 71 74

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

ROSENVOLD KLÆR
Herreekvipering — Alt i Herreartikler
3700 SKIEN — Telefon 22 509

VELKOMMEN INN TIL
ÅSHEIM SERVICESTASJON
v/Jan Larsen — 1430 ÅS
Batteriservice - Dekkservice - Pluggservice
Motorvask - Kvikkvask - Smøring

SKJERNØY HANDELSLAG
Ass. Landhandel
Postadresse: Skjernøysund
Telefon Mandal 68 591

H. GONSHOLT A/S
Finere Kolonial — Skipshandel
Skien — Telefon 20 324 - 23 324

HUNDSETHS GARVERI
Hestmarka - Namsos - Tlf. 72 172

SIGURD JOHANSSON
Mek. Verksted
Ulsmågveien - 5050 Nesttun
Telefon (05) 10 02 60

SVEISESERVICE A/S
Namsos — Telefon 72 495 - Priv. 73 198
Spesialitet:
Produksjon av Strekkmetall utetrapper

Ing. A. SLETTEN's Eftf.
Ingeniør Kåre Vartdal
Ø. Nesttunvei 12 - 5050 Nesttun
Telefoner 27 59 90 - 27 59 91
Elektrisk forretning
Alt i elektriske installasjoner
Planlegging og utførelse

komplikasjoner som allergiske reaksjoner og tannkjøtthevelser. Dosent Aarli fikk i fjor 985 kroner til et lignende forskningsprosjekt, og samtidig fikk lege Torbjørn Haldorsen 5 000 kroner til sideordnet formål.

De hyperaktive:

Førsteamanuensis dr. med. Kjell Hole, Fysiologisk institutt ved Universitetet i Bergen, har fått 3 000 kroner til forskning av visse nervefunksjoner, særlig i forbindelse med hyperaktiv adferd og tilvenning. Hole fikk i fjor 4 000 kroner til samme prosjekt.

Arveforskning:

Førsteamanuensis dr. med. Kåre Berg, Institutt for medisinsk genetikk på Rikshospitalet i Oslo, har fått 20 000 kroner til fortsatt genetiske studier av psykisk utviklingshemning og forsøk på forebyggelse av åndssvakhet ved tidlig diagnostikk. Prosjektet har tidligere fått 110 000 kroner av forskningsfondet. Sammen med årets tildeling har fondsstyret gitt beskjed om at det ikke vil bli mulig å yte ytterligere bidrag til prosjektet fra forskningsfondet. Andre må kunne overta finansieringen av disse viktige forskningsoppgaver, mener fondsstyret.

Lesevansker:

Førsteamanuensis Sturla Krekling, Psykologisk institutt ved Universitetet i Trondheim, har fått 1 800 kroner til studentassistanse ved forskning omkring lesevansker som har sammenheng med at musklene i de to øynene ikke koordinerer sine bevegelser med hverandre.

Skoleundervisning:

Skolepsykolog Aase Frostad Fasting ved skolepsykologisk kontor i Tønsberg har fått 22 500 kroner til en systematisk beskrivelse og vurdering av det pedagogiske opplegg på Fossnes, sentralhjemmet for psykisk utviklingshemmede i Vestfold. Arbeidet ventes å få betydning for planlegging av undervisningen også ved andre skoler i institusjoner for psykisk utviklingshemmede. På dette felt står man ennå famlende og trenger ytterligere forskning og publikasjon av erfaringsresultater.

Foreldrekurs:

Vitenskapelig assistent, mag. art. Benedicte Ingstad Sandberg ved Statens Institutt for alkoholforskning i Oslo har fått 4 500 kroner av Eli Vindeggs fond til et prosjekt om resultatet av foreldrekurs ved Frambu helsesenter i Enebakk. Fru Sandberg har selv et sterkt fysisk og psykisk funksjonshemmet barn på 6 år. Kurset omfattet foreldre til barn med ulike funksjonshemninger, deriblant psykisk utviklingshemning.

Behandling av epileptikere:

Reservelege dr. med. Knut Gustav Wester ved Statens senter for epilepsi i Bærum har fått 10 000 kroner til kartlegging av behovet for undersøkelse og behandling av psykisk utviklingshemmede med epilepsi. Prosjektet har stor praktisk betydning for våre institusjoner for psykisk utviklingshemmede, der klienter med epilepsi utgjør en ganske stor prosent.

Ved SOR's 25-årsjubileum:

«Pågående og plagsom pressgruppe»

— Ingen annen omsorg har vært så sterkt utbygget siden frigjøringen som omsorgen for psykisk utviklingshemmede. Dette har Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge sin rikelige andel i, sa overlege Christofer Lohne-Knudsen i sin festtale på rådets årsmøte i Trondheim i slutten av mai.

Som fersk pensjonist fra sin stilling som statens overlege for psykiatri i 27 år kunne Lohne-Knudsen gi en perspektivrik oversikt over utviklingen. Han har vært Helsedirektoratets konsultative medlem i Samordningsrådet i samtlige 25 år som rådet har eksistert, og jubileumstalen formet seg også som en hyllest til de frivillige krefter som «løsnet skredet» i åndssvakeomsorgen.

Noen 25-års beretning for Samordningsrådet er ikke skrevet, og det kan derfor ha sin interesse å ta med noen avsnitt av overlegens jubileumstale:

På bar bakke

Allerede før siste krig hevet det seg enkelte røster for å få en organisert åndssvakeomsorg i vårt land, slik som de hadde hatt det i Danmark og Sverige fra før århundreskiftet. Da jeg tiltrådte min stilling i Helsedirektoratet 1. oktober 1948, var det bare ca. 500 klienter under omsorg i delvis kondemnable institusjonsbygg.

Faktisk sto vi i Norge på bar bakke, uten institusjoner, uten lovverk, uten organisasjon og uten planer.

Et viktig skritt fremover var loven av juli 1949 om «Hjem som mottar åndssvake til pleie, vern og opplæring», betalingsloven som bestemte at Staten skulle betale driftsutgiftene ved godkjente åndssvakehjem.

Men det sto intet i loven om hvem som skulle opprette slike hjem og betale investeringsomningene. I motivene til loven var det en invitt til frivillige organisasjoner og privatfolk om dette. De økonomiske og sosiale forhold var jo helt annerledes etter frigjøringen enn i dag, og systemet var annerledes. Invitten ble forstått og fulgt opp, og det begynte å yngle med idéer og planer.

Det var klart at dette måtte inn i mere organiserte former.

Sosialministeren kalte inn

Daværende sosialminister Aaslaug Aasland innkalte derfor de 4

store helseorganisasjoner og diakonforbundet til et møte i september 1950, hvor tanken om samarbeid vant alminnelig tilslutning fra de nevnte organisasjoner, og hvor jeg hadde den glede å være Sosialdepartementets representant.

Utvalget utarbeidet forslag til lover og vedtekter, og det konstituerende møte i Samordningsrådet for åndssvakesaken ble holdt på Bakkebø i juni 1951.

Dermed feirer Samordningsrådet i år sitt 25-årsjubileum.

I loven og vedtektene ble det bestemt at det skulle opprettes fylkes komitéer. En av de aller første som sluttet seg til var Sør-Trøndelag støttelag, som dermed feirer sitt 25-årsjubileum i år.

Samordningsrådets og de tilknyttede organisasjoners tiltaksiver var fra første stund overveldende, og det var klart at det snarest måtte legges tilrette en organisasjonsplan gjennom en Stortingsmelding.

Forslag til Stortingsmelding ble utarbeidet av overlege Munch og undertegnede på 7 måneder og lagt frem for helsedirektør og statsråd som godtok det. Stortingsmeldingen passerte statsråd 25. april 1952 — uten å være sendt på høring overhodet, og 1. desember 1952 godkjente stortinget meldingen (nr. 71, 1952) Om landsplan for åndssvakeomsorgen.

Det var press fra Samordningsrådet som bragte landsplanen av 1952 gjennom på så kort tid, og det var ikke minst press fra Samordningsrådet som bidro til å reise og bekoste økonomibygg og administrasjonsbygg ved alle godkjente sentralhjem.

En neve ull — en torsk

Dermed løsnet et skred. Planen ble lagt og innsamlingen satt iverk. En neve ull fra hver sau, en torsk fra hvert utror osv., og innsamlingene var ledsaget av foredrag, avisartikler og andre former for informasjon, en mektig virksomhet som nådde alle kretser, en informasjon på grasrota for å bruke et moderne uttrykk, en informasjon som nådde langt dypere fordi det samtidig gjaldt aktuelle prosjekter som enhver kunne se betydningen av.

Jeg tror den hadde langt mere slagkraft og gikk sterkere inn i bevissheten og var mere holdningsbearbeidende enn mer tilfeldige artikler og aldri så gode programmer i massemedia.

Samtidig fortsatte Samordningsrådet sitt press på myndighetene.

Utbyggingen fra 1951 skjedde med gjennomsnittlig 200—300 nye plasser i året, og åndsvakeomsorgen fikk enkelte år flere nye plasser enn det samlede helsevern for øvrig.

Samordningsrådet presset på og og hadde sin rikelige andel av æren, først for at det ble gitt stigende bevilgninger over statsbudsjettet som tilskott til utbygging, og så for at St.prp. nr. 36 ble lagt fram og vedtatt av Stortinget i 1961. Proposisjonen ga sosialdepartementet fullmakt til å godkjenne at renter

og avdrag på lån, som var nødvendig for videre utbygging av sentralhjemmene, kunne dekkes over driftsbudsjettene.

Det var ikke i første rekke Samordningsrådet, men departementet som la meget sterk vekt på utbyggingen av sentralhjemmene som sentra i de enkelte områders omsorg, med det best kvalifiserte personale og de varierte tilbud. Personlig føler jeg meg overbevist om at det var en riktig begynnelse, men det er en annen sak.

Mindre hjem, mer undervisning

Samordningsrådet ønsket også en utbygging av mindre, lokale hjem og daghjem med skole- og arbeidstilbud. Med Ragnhild Schibbye som primus motor ble Ragna Ringdals daghjem reist i Oslo, det første daghjem i Norden, og av en standard som førte til at det ble valfartet dit fra alle kontinenter av fagfolk som ønsket å se og lære.

I 1964 ble det lagt fram en St.-prp. nr. 89 om utbygging av åndssvakeomsorgen, hvor det for mindre hjem og daghjem bare ble foreslått en mindre tilskuddsordning. Samordningsrådet med Ragnhild Schibbye i spissen ba om fortrede for Stortingets sosialkomité og fikk utvirket en ordning, ikke med 100 pst. som for sentralhjemmene, slik som Samordningsrådet ønsket, men iallfall en adgang til dekning av 50 pst. av renter og avdrag av investeringskostnadene over driftsbudsjettet.

Da Stortinget vedtok ny skolelov i 1959, gikk Samordningsrådet i brodden overfor Kirke- og undervisningsdepartementet for å få utvirket at lovens bestemmelser om undervisning i sykehus også skulle omfatte åndssvakeinstitusjonene. Dette hadde øyensynlig ikke lovgiverne regnet med, men etter iherdig pågang lyktes det å få ordnet saken. Det er nå nær 500 lærere ved disse institusjoner.

Jeg kunne nevne en rekke andre områder hvor Samordningsrådet har øvet press — for bedre utdannelse av personale, for økning av personale, forbedre opplæringstilbud og fritidstilbud for klientene og mange andre ting. Kort sagt — Samordningsrådet var i min funksjonstid den kraftigste og iherdigste pressgruppe, av og til plagsomt kraftig og iherdig, men alltid berettiget. Og ingen annen pressgruppe oppnådde slike resultater.

Den aktive egeninnsats med informasjon, innsamlinger, planlegging og oppføring av institusjoner ga presset makt og styrke. Det fikk myndighetene til å være lydhøre i høyere grad enn overfor mange andre.

Kritikk og uvitenhet

Det har fra visse hold i de senere år vært reist kritikk over at Samordningsrådet såvel som departementet la så sterk vekt på å skaffe plasser de første 10—15 årene. De som har opplevet nødskrikene den gang, de hjerteskjærende brev fra

foreldre og andre om hjelp til en plass for sine åndsvake, vet hvor uberetiget denne kritikk er. Den er basert på total uvitenhet om forholdene den gang.

Det har også vært reist kritikk over at det ble oppført store og trangbodde paviljonger. Kritikerne er ikke klar over hvor små pengene var i de første 10—15 årene. Med det voldsomme behov måtte de rekke lengst mulig.

Vi skal være takknemlig og lykkelig over at vi i vårt land de senere år har fått økonomisk evne til en høyst påkrevet standardforbedring og kvalitetsøkning.

Nylig hadde jeg gleden av å være tilstede ved innvielsen av 96 nye plasser ved Vensmoen, i små familiehjem for 4 med hvert sitt soverom og felles spise- og oppholdsstue. For 15—20 år siden var dette økonomisk utopi. Sykehussjefen i Nordland sa for øvrig i sin tale at den slags kunne bare frivillige organisasjoner driste seg til. For fylket ville hele prosjektet kommet langt ned på prioritetslisten og først blitt realisert om mange år.

Foreldrene kommer

Det kan forbause at foreldrene den første tid var tilbakeholdende med å slutte seg til arbeidet for de åndssvake, bortsett fra en del dypt engasjerte og dyktige kvinner og menn. La meg bare nevne ett navn, åndssvakesakens grand old lady, Ragnhild Schibbye, bannerføreren helt fra 1930-årene.

Da så foreldrene i 1967 samlet seg i sitt eget forbund, og da sykehusloven av 1969 la ansvaret for planlegging, oppføring og drift av helseinstitusjonene, derunder åndssvakeinstitusjonene, på fylkene, var det enkelte som ytret om at Samordningsrådets dager snart var talte. Intet var mere feilaktig. Samordningsrådet har merket seg og fulgt opp de nye signaler, har arbeidet iherdig for standardøkning og kvalitetsforbedring i omsorgen, for desentralisert omsorg med varierte tilbud, for raskest mulig overgang fra den tidligere pleiepregede omsorg til aktiv innsats for opplæring, integrering og for bearbeidelse av holdninger i befolkningen. Rådet har opprettet Åndssvakesakens Forskningsfond, institusjonsutvalget, utvalget for å utrede samarbeid mellom pedagogisk personale og institusjonspersonale for øvrig. Videre samarbeidsutvalget med Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede og det Faglige utvalg, som nå har lagt fram forslag om tverrfaglige fora og utvalg på fylkes- og landsbasis.

Nei, Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge ligger så visst ikke på sotteseng. Det har fra første stund vært et levende organ som til enhver tid har innrettet sin virksomhet for å dekke behov og oppgaver mest mulig rasjonelt og effektivt. Ennå er mye ugjort, og veien er lang. Men jeg er forvisset om at Samordningsrådet med utvalg og tilsluttede organisasjoner og lag fortsatt vil være den fremste bannerfører for den sak vi brenner for.

I ALT 8 200 UNDER OMSORG

Den siste oppgaven fra Kontoret for psykiatri i Helsedirektoratet viser at det pr. 1. desember 1975 var i alt 8 198 pasienter og elever under omsorg i institusjoner for psykisk utviklingshemmede og i familiepleie og privatpleie. Det er ca. 400 flere enn på samme tidsrom året før, da tallet var 7 804.

I landets 17 sentralinstitusjoner var det tilsammen 3 807 pasienter og elever i internat, foruten 198 dagelever. I 71 andre institusjoner var det 1 445 elever i internat og 11 dagelever.

Kombinerte institusjoner med både internat og daghjemsplasser kjører opp som den nye omsorgsform. Det er nå 24 slike hjem med i alt 292 elever i internat og 300 i eksternat. Av rene daginstitusjoner er det 44 med tilsammen 1 116 elever. De to vernede verkstedene (i Oslo og Sandnes) har tilsammen 100 klienter. I tillegg kommer to kombinerte vernede verksteder og daginstitusjoner med 13 internat- og 189 eksternat-plasser. Fem ettervernshjem har tilsammen 74 klienter.

I privatpleie og familiepleie er det i alt 727 klienter.

Antall pasienter og elever under omsorg fordeler seg slik på de 14 områdene i landet: Finnmark og Troms 552, Nordland 309, Nordland 309, Nord-Trøndelag 143, Sør-Trøndelag 737, Møre og Romsdal 470, Sogn og Fjordane og Hordaland 881, Rogaland og Agder-fylkene 1161, Vestfold 561, Akershus 677, Oslo 943, Hedmark og Oppland 832, Buskerud 187, Telemark 325, Østfold 420.

NESTEN ALLE FØLLING-BARN OPPDAGES I TIDE

— Nesten alle nye tilfeller av Føllings sykdom blir nå heldigvis oppdaget i nyfødtperioden ved blodprøve, og da oppnås en normal intelligensutvikling, opplyste sjefen for Rikshospitalets barneavdeling, professor dr. med. Martin S e i p, i et foredrag på sanitetskvinnenes landsmøte i Oslo sist i juni.

Professor Seip ga en bred oversikt over nyere fremskritt i behandlingen av syke barn og sa at det har skjedd en rivende utvikling også når det gjelder medfødte, arvelige stoffskiftesykdommer.

— Vårt kjennskap til disse sykdommene er utvidet radikalt. Behandlingsmulighetene er ikke bedret like meget, men ved flere medfødte stoffskiftesykdommer kan vi tilby effektiv behandling. Vi har nå mange års erfaring ved diettbehandling av Føllings sykdom, og det ser ut som om diettbehandlingen kan avsluttes i 7-8 års alderen, sa Seip.

— Men mange av de medfødte stoffskiftesykdommene kan ennå ikke behandles effektivt. Likevel kan vi gjøre atskillig for de ramme-

«Vi Vil-Festivalen 76» i Oslo i november

— En mengde detaljer står selvsagt igjen, men ellers er alt klart for stormønstringen i november av hva psykisk utviklingshemmede gjør og kan, når de bare får lov. Det blir en stor utstilling av alle slags husflidarbeider, kunsthåndverk, produkter i tekstiler, jern, stål, andre metaller og trevirke i Chateau Neuf i Oslo, forteller Arnt T o r p, formann i Teatergruppen ved Ragna Ringdals Daghjem og Skole, til «Rapport».

Dette store studentbygget er leiet for dagene 21. til 27. november. Det skal også arrangeres kulturkvelder der med opptreden av psykisk utviklingshemmede i folkedans, musikk på mange slags instrumenter, sang og dans.

Torp regner med at omkring 50 institusjoner og skoler for psykisk utviklingshemmede vil sende arbeider og deltakere til «VI VIL-FESTIVALEN 76».

Det var foreldrestyret for Ringdalgruppen som tok opp tanken om en slik stormønstring, men det sier seg selv at en håndfull ivrige foreldre ikke kan klare et slikt kjempearrangement og alle de forberedelser som skal til. Over 30 Lionsklubber i Oslo-området står bak arrangementet og har pekt ut medlemmer til hovedkomitéen og de mange underkomitéer. Andre Lionsklubber fra Kristiansand i syd til Harstad i nord vil hjelpe til med å ordne transport av utstillingsgjenstander og reiser for deltakere.

Idéen lå lenge og «ulmet» hos foreldrestyret i Ringdal-gruppen, og den slo ut i lys lue da gruppen i fjor deltok under Festspillene i Harstad. Aktørene og deres ledere ble innkvartert på Trastad gård og fikk se hva som gjøres der og i Trastadsenteret i Harstad. Under de mange reisene med teatergruppen har foreldrestyrets medlem-

---

de familier ved å gi opplysning om arvegangen, fortsatte professoren. I mange tilfeller er det nå også mulig å tilby og stille diagnosen på fosterstadiet, så tidlig at man om nødvendig kan utføre abort, dersom fosteret er angrepet.

LANDET RUNDT

Nordland, Troms og Finnmark

Formannskapet i Andøy har vedtatt at det planlagte daghjem for psykisk utviklingshemmede skal bygges på Åse.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet har gitt tilsagn om statlig byggetilskudd til en barnehageavdeling for psykisk utviklingshemmede i Vefsn kommunne. Tilskuddet som er på 85 000 kroner, vil bli utbetalt når bygget er ferdig, sier departementet i et brev til fylkesmannen i Nordland.

Nord-Trøndelag

Nord-Trøndelag fylke har i sommer tilbudt ferieavløsning for familier som har psykisk utviklingshemmede barn hjemme. En elevpaviljon ved Røstad skole i Levanger ble stilt til disposisjon for avlastningsopphold i tiden 28. juni—6. august, ialt seks uker. Internatet gir plass til åtte klienter samtidig. Tiltaket vil ialt koste ca. 87 000 kroner, men fylket har regnet med at folketrygden vil refundere 65 prosent.

Steinkjer-russen har overrakt en bankbok med 10 315,85 kroner til formannen i foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede i Steinkjer. Beløpet var resultatet av salget av årets russeavis, Fikenbladet. Pengene skal brukes til Vårtun daghjem.

Fylkesrådmannen går inn for tilbud om gratis, systematisk tannbehandling for alle psykisk utviklingshemmede i Nord-Trøndelag som ikke oppholder seg på institusjon.

Sør-Trøndelag

Øytun hjem for psykisk utviklingshemmede i Fillan på Hitra er den første fylkeseide bi-institusjon i Sør-Trøndelag og skal dekke be-

---

mer sett hva som gjøres andre steder enn på Nordre Åsen i Oslo.

Veien fra idé til handling var ikke lang, og i fjor høst ble det sendt brev til alle institusjoner og skoler for psykisk utviklingshemmede i hele landet.

Det strømmet inn så mange positive svar at foreldrestyret ikke nølte med å arbeide videre. Kontakten med Lions Club ga enda større oppmuntring. Man kan med rette si at der har medlemmene gått inn for arrangementet med glød og iver.

Kanskje er festivalen noe enestående i verden, og vi håper den skal kunne gjentas om ett, to eller tre år, sier Arnt Torp.

hovet for de to øyene Hitra og Frøya. Hjemmet ble tatt i bruk 15. februar i år og har foreløpig 20 klienter, derav 16 på enkelthybler i internat, de øvrige fire som eksternatelever. Tallet på dagelever er tenkt økt til 12, slik at det i alt blir 28 klienter på Øytun. Bestyrer Jostein Fiskvik har allerede erfart at naturopplevelser er en utmerket form for terapi, og Øytun har vakker natur helt fram til døra. Når det blir undervist om fisk og skjell, kan elevene etterpå gå ned i fjæra og dra på land fisk av akkurat den typen de har lært om på skolen. Ellers byr et tynt befolket område på sparsomme muligheter for sosial trening. Men hjemmet ligger like bak kommunebygget på Fillan, og de ansatte er meget imøtekommende når det gjelder muligheter for sosial trening av elevene på kontor, i restaurant og butikk.

Møre og Romsdal

Syv psykisk utviklingshemmede har fått tre års undervisning ved Kristiansund fagskole i husstell. Siste år ble det lagt spesiell vekt på å skaffe elevene arbeid ute. Tre er utplassert, en ved sykehjemmet, en ved aldershjemmet og en på Lykkebo daghjem og skole. Rektor Jorunn Aasbø ved fagskolen forteller at elevene har tilpasset seg godt og har vært en berikelse for miljøet.

Hordaland, Sogn og Fjordane

Bømlotunet i Bremnes sentrum, distriktshjem for psykisk utviklingshemmede, er offisielt åpnet og forlengst tatt i bruk. Institusjonen omfatter administrasjonsbygg, samlingsbygg, skolebygg, verkstedbygg og fire internatbygg, foruten det gamle daghjemmet. Bømlotunet har nå 24 plasser i internat og 20 i eksternat. De totale byggekostnader for de ca. 1500 kvm gulvflate er 3,9 millioner kroner.

Forprosjektet til Nordfjordheimen er klart, og en regner med at byggearbeidet kan komme i gang til høsten. Institusjonen skal først og fremst ta i mot psykisk utviklingshemmede fra Nordfjord. Det skal bygges fire paviljonger på ca. 300 kvm med plass til åtte klienter i hver, samt administrasjonsbygg på ca. 650 kvm med plass til kontor, aktivitets-, trenings- og formingsrom, pluss daghjem for klienter fra distriktet. Kostnadsberegning: 8 millioner kroner.

Hordaland fylkesutvalg tilrår at kommunene Kvam, Samnanger, Granvin og Ulvik blir eget distrikt for psykisk utviklingshemmede. Distriktshjemmet med 20—26 internatplasser og 12 eksternatplasser skal bygges i Kvam. Videre blir Kvinnherad, Ølen og Etne eget distrikt med et distriktshjem med 35 internatplasser i Kvinnherad og eksternat-tilbud i Ølen og Etne. For Odda, Ullensvang og Jondal blir det foreslått trinnvis utbygging av de 17 plasser i vanlig internat og vernede boliger. Ellers bør det bli eksternattilbud for distriktet.

Rogaland, Aust- og Vest-Agder

Stavanger bystyre har fått seg forelagt en garantisøknad fra

firmaet Ren-Vask om et lån på 745 000 kroner, som skal gå til opprettelse av arbeidsplasser for åtte psykisk utviklingshemmede etter ønske fra sosialkontoret. Det vil bli ansatt en arbeidsleder som skal ta seg spesielt av de åtte. Bedriften har en stabil arbeidstokk som ledelsen mener vil ta vel i mot de nye ansatte.

En del av klientene på Bakkebø har inngått en produksjonsavtale med plastbåtfabrikken Draco i Flekkefjord om produksjon av deler. Elevene er henrykt over å få være med og bygge båter, og bedriften er meget godt fornøyd med forbindelsen.

Mandal yrkesskole skal gi opplæringstilbud til psykisk utviklingshemmede og starter med en klasse på åtte elever i høst. Det vil bli gitt undervisning i fag som mekanikk, sveising, monteringsarbeid, tekstil, formingsfag og trearbeid. Det er ikke snakk om integrering i klassemiljøet, men en skole-integrering, og rektor Leif Christiansen venter seg meget av tiltaket.

I Farsund skal det opprettes en førskoleklasse for psykisk utviklingshemmede barn i kontrollstasjonens lokaler på Borhaug. Det blir opprettet stilling for førskolelærer og en stilling for assistent fra det nye skoleåret.

Telemark

Dagsrudheimen avviklet årets sommerleker med glans. De 453 deltakere og 193 ledere kom fra 53 institusjoner spredt over hele landet. Det mest imponerende fremkostmiddel brukte femti deltakere fra Emma Hjorths Hjem i Bærum — de kom nemlig til fots! De brukte åtte dager på turen, og ble ved ankomsten belønnet med en kjempemesig blomsterbukett fra Nome kommune.

Dagsrudheimen er kommet godt i gang med innføringskurs for alle nyansatte i samtlige fag- og yrkesgrupper, ikke bare pleie- og behandlingssektoren. Et nytt kurstiltak er forelesninger to ganger i uken midt på dagen for flest mulig av de ansatte. I «Hilsen fra Dagsrudheimen» finner vi disse emnene for forlesningene fra april til juni:

Hygiene i arbeidsmiljøet v/sykepleier Karen Pettersen — Sosiallovgivning v/sosialsjef Toril Bærland — Samarbeidsformer v/arbeidspsykolog H. Asheim — Organisasjonsplan og tjenesteforhold v/sykehusdirektør I. Høgli — Ergonomi og fysioterapi v/fysioterapeut Ellen Meisingseth — Holdninger til psykisk utviklingshemmede v/generalsekretær Sigurd Gohli.

Finansieringen er sikret for en hardt tiltrengt utvidelse av Gulltun daghjem i Heddal. To banker har ytet lån på 2,8 mill. kroner, som utvidelsen er beregnet å koste. Telemark fylke står som lånegarantist. Det skal bygges internat med 13 plasser, og aktivitetesrommene skal utvides.

En daginstitusjon for psykisk utviklingshemmede barn er planlagt i Åmot i Vinje. Fylkespsykiateren

har vurdert behovet til seks-åtte plasser, noen av dem for voksne klienter.

Buskerud

Sykehussjefen i Buskerud har sluttet seg til områdeoverlegens forslag om at Austjord i Hønefoss belegges med voksne klienter av begge kjønn. Ungdommer som i dag er på Hjertelia, overføres til Austjord, og Hjertelia opprettholdes som hjem for psykisk utviklingshemmede barn.

Vestfold

Det var meget stor tilstrømning til Vidaråsen landsby i Andebu da beboere og medarbeidere i sommer hadde invitert til åpen dag. Hensikten var å vise hva landsbyen står for i dag til de mange som gjennom årene har støttet landsbyens utvikling bl.a. gjennom lysaksjonene. Vidaråsens eget janitsjarorkester spilte. Det var tivoli og restaurant, der bakeriets pizzaer fikk rivende avsetning. Landsbyens leder, lege Margit Engel, ga en orientering for gjestene. Beboerne trakk i arbeidstøyet og viste hvordan hverdagen arter seg på lysverksted, dukkeverksted, kurvmakerverksted, snekkerverksted, bakeri og pottemakerverksted.

Akershus

Et avlastningshjem for psykisk utviklingshemmede er sterkest i bildet når det gjelder den fremtidige bruk av Asker Røde Kors fødehjem. Det vil da bli et sted hvor de foreldre som har sine barn hjemme, kan få en avlastning de ofte sårt trenger, det være seg en helg, en ferie, eller i tilfelle sykdom i hjemmet.

Ved Dagbo dagsenter i Ski er det planer om å opprette en såkalt profylakseklinikk. Det vil i tilfelle bli drevet forebyggende tannhelsearbeid for elever fra Ski, Oppegård, Ås, Vestby, Frogn og Enebakk. Ordførerne i alle kommunene stiller seg positivt til idéen, og hvis saken går i orden, vil Dagbo kunne gi tilbud om forebyggende tannhelsearbeid fra neste år av.

I tilsynsutvalget for Akershus fylke er sykepleiesjef Drude Øysted, Hvalstad, oppnevnt som ny varamann for Kari Bredal etter Nora Selvik. Oppnevningen gjelder ut året 1976.

Oslo

Fra skoleåret 1976—77 blir det satt opp en klasse på begynnerstadiet for psykisk utviklingshemmede ved Høybråten skole. Med et elevtall på 4—6 vil klassen kreve en lærerstilling, samt en halv assistentstilling. Kommunens utgifter er beregnet til 60 000 kroner.

Oslo kommune kan regne med et ekstra statstilskudd på 7-8 mill. kroner til spesialpedagogiske tiltak. Kirke- og undervisningsdepertementet har endret sin tidligere avvisende holdning til de gjentatte henstillinger fra Oslo om etterbetaling av statstilskuddet for spesialundervis-

ning i egne klasser og skoler i tidsrommet etter 1. januar 1973. Fra og med 1. januar i år er godkjenningsmyndigheten i slike saker tillagt skoledirektøren. Oslo har for inneværende år fått godkjent samtlige tiltak det er søkt om, bortsett fra to spesialklasser.

En ny villa-avdeling er i sommer tatt i bruk ved Toftes Gave, sentralhjemmet på Nes på Hedmark. Huset har fått navnet «Heimly» og gir plass for åtte voksne gutter, som har fått et trivelig hjem i nybygget. Sentralhjemmet har fra før de beste erfaringer med små enheter.

På den årlige «vennedagen» først i juni arrangert av Toftes Gaves Venner i Oslo ble hjemmet overrakt to fine ridehester. Det var stor begeistring over gaven blant klienter og medarbeidere, for rideterapien står høyt i kurs ved sentralhjemmet. I de tre siste år har det vært rideleirer for klienter. Hestene er lært opp til å trekke vogner, og som gave fra en av hjemmets venner ble det overrakt en gammel, nyrestaurert trille. Den blir brukt til mange hyggelige turer med de sterkt fysisk hemmede. De kjærkomne gavene ble mottatt av direktør D. Grymyr, som ga dem videre til brukerne ved administrasjonssjef Eigil Ørn.

I tilsynsutvalget for Oslo er konsulent Ragnhild Glærum oppnevnt som nytt medlem etter byråsjef Guri Sunde som fritas for vervet. Oppnevningen gjelder til utgangen av 1978.

Hedmark, Oppland

Et nybygg på 500 kvm til en verdi av 2,5 mill. kroner er innviet på Evjebakken i Hedmark. Bygget inneholder en sengeavdeling med plass til 21 klienter og kjeller med svømmebasseng og trimrom.

Stiftelsen Litun på Tynset har fått den positive melding fra sosialdepartementet at bemanningsplanen med i alt 30½ faste stillinger er godkjent.

Det er mulighet for at et midlertidig regionhjem for psykisk utviklingshemmede blir lagt til Otta i tilknytning til Otta spesialskole. Det er meningen å opprette fem regionhjem i Oppland, men det er klart at fylket ikke makter å løse oppgaven med nybygg samtlige steder på en gang. Kombinasjon med eksisterende anlegg vil derfor bli vurdert.

Østfold

Fylkestinget har enstemmig vedtatt å overta Glomlia daghjem og skole i Greåker med 20 psykisk utviklingshemmede elever, samt Tosteradberget videregående skole ved Halden med 18 funksjonshemmede elever.

Eidsberg skolestyre har tilsatt to lærere med spesiallærerutdanning ved Mortenstua. Det var i alt 19 søkere til stillingene, mange med svært gode kvalifikasjoner.

K. B.

Dagligvarer i det beste utvalg
SØRLIS MATSENTER
Drøbak - Vannverksvn. 4 - Tlf. 93 01 69

Det finnes alltid en båt eller motor for Deres behov hos
ODDEN BÅTSLIPP A/S
1403 Neset i Bonnefjorden
Telefon (02) 86 07 65

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
MEK. VERKSTED
Rykene, telefon 35 205
Grimstad, telefon 40 095 - 40 088

SIVERTSEN FARGEHANDEL
6390 Vestnes — Telefon 80 150
Gulvbelegg — Tapeter

JOHN KJØLERBAKKEN
Tømmermester - Maskinentreprenør
Wærnsgt. 8 — Halden — Telefon 82 657

HAJO PLAST- OG SILKETRYKK
Oredalsvn. 84 B — Telefon 15 130
1600 FREDRIKSTAD

MØRETANK A/S
Varmtvannsberedere
Telefon 82 825 — 6395 REKDAL

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Teie — Telefon Tønsberg 21 3 45

A/S EKSAKT MASKINVERKSTED
2312 Ottestad — Telefon (065) 24 898

H. ANDRESEN
Blikkenslagermester
Telefoner 53 274 - 67 387 — Sarpsborg

ERLING HANGREY
Urmaker — Alt i Ur
Torget 2 — 3250 LARVIK — Tlf. 81 743

BOSS INDUSTRI
Mek. Verksted
Vågsbygd - Tlf. Kristiansand S. 11 795

LARKOLLEN KOLONIAL
Alt i Dagligvarer
Telefon Moss 71 024

BORRE SERVICE-SENTER
Bensin - Olje - Service
3195 Borre — Telefon 81 361

MIN GULLSMEDFORRETNING
finner De i Wesselgården i Asker sentrum.
Velkommen til et besøk i en hyggelig forretning. Reparasjoner utføres.
ASKER GULL OG SØLV
Gullsmed Fr. Claudi — Tlf. 78 10 84

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET
Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

TORP BENSIN OG SERVICE
ERLING EKEDAL
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Fredrikstad — Tlf. 14 189

GUNNAR LENSBERG A/S
(Tidl. Andersen & Lensberg)
Tlf. 29 213 - 29 243 — 3170 SEM
Alt i graving — Opplessing og transport
Eget pukkverk

KINGSRØD TRANSPORT A/S
LANGTRANSPORT INN- og UTLAND
Telex 19317 - Sarpsborg - Tlf. 56 550

SØGAARD VARETREKK
Postboks 55 — 3109 Lofts-Eik
Telefon Tønsberg 16 011

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, møbler og metaller — 25 års erfaring
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31. - Oslo - Tlf. 68 45 70

ASKIM GJESTGIVERI
Kafeteria - Restaurant — Øl - Vin
Pene værelser — Varmt og kaldt vann
1800 Askim — Tlf. 88 27 25

M A S C O T
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vic
PORSGRUNN

IVAR KVISTAD
Murmester
Verdal — Telefon 78 394

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 19 10 00

PELLE's VERKSTED A/S
Kilen 17 — Tønsberg — Telefon 12 985
Alt i Husholdningsservice

BTB SENTERET
Verdal — Telefon 78 960
Lada - Moskvitsch - Campingvogner

TORØD DAGLIGVARE
Kjeld Hansen
Ass. Landhandel
Torød — Telefon Tønsberg 22 360

HENNING FARVEHANDEL A/S
Vi har malingen og tapeten som De trenger
St. Mariegt. 121 - Sarpsborg - Tlf. 55 660

MATHISENS FOTO & RAMMEFORRETNING A/S
Alt i Foto og Ramme
Stoltenbergsgt. 10 — Telefon 11 401
3100 TØNSBERG

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

Tidens møbler ...
KRISTIAN HØLLAND
MØBELFORRETNING
Telefon 61 613 — 4300 Sandnes

ROLF GROTH
Kjott og Polsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE
SKOTØYFORRETNING
Sandnes — Tlf. 61 282

SALVE GAUSLÅ
Aut. Entreprenørforretning
4800 Arendal — Telefon 25 510
Spesialitet: **Brønnboring**

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

BERG HANDEL
Alt i dagligvarer
Berg st. — Telefon 95 203

ARENDAL FYSIKALSKE INSTITUTT
Telefon 21 083 — Arendal

ROLF PERSSON - PØLSEMAKERI
1640 RÅDE — Telefon (032) 74 054
Leverandør av alle kategorier slakt
ferdig partert etter ønske
PØLSER — PÅLEGG

T. LARSEN & SØNN
Blikkenslagermestere
Ventilasjonsentreprenør
Blikkenslagerarbeid
Spjelkavik - Telefon 41 295

Børstad Blikkenslagerforretning
Namsos — Telefon 72 904

AAGE BREKKE
Ur og Optikk
4800 Arendal — Telefon 22 595

Ta meget — Betal lite
ARENDAL TEKSTILHUS
Telefon 24 778

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

VICTORIA HOTELL
6900 FLORØ

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall
Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

LANDS GJENSIDIGE BRANDKASSE
2870 DOKKA
Telefon 154

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

AKTIESELSKAPET AUTO
Bilforretning
Audi- & Volkswagenforhandler
Lillehammer — Sentralbord 51 606

LYDPOTTE-SERVICE
O. Ingebrigtsen & Sønn
Elsero — Bergen — Telefon 25 66 74
Vårt rasjonelle opplegg gir Dem gunstigere priser. — Montering - Utskifting kan foretas mens De venter. — Vennligst konferer oss pr. telefon for timeavtale.

L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Køhlersv. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

LEIF W. HANSEN
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Telefon 25 209

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf Kongsberg 1142

Besøk
BOLLA KONDITORI
Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

Bruk teppeunderlag
Vi har underlaget - Konkurrerende priser
Be om tilbud
A/S FJELLSÅ FILTFABRIKK
4401 Flekkefjord — Tlf. (043) 22 538

LARS GRØNVOLD
Byggmester & Entreprenørforretning
Lillehammer — Sentralbord 51 636

THORBJØRN TRONERUD
Aut. Rørleggerfirma
Egersund — Telefon 91 216

THORSENS PLANTESKOLE
Elganes 75 - 4000 STAVANGER - Tlf. 30 246
Alt i TRÆR og BUSKER til haven

TH. GABRIELSEN
Transport — Spedisjon
Flekkefjord — Telefon 22 569

RAGNVALD TRYTI
Murmester
Sædalsveien 117 - 5044 Nattland
Telefon (05) 27 34 82
Nybygg — Reparasjoner — Vedlikehold

GUNDERSENS KAFFE
Byens beste
E. GUNDERSEN
2200 Kongsvinger

— Elias Hansen —
TEXACO BENSIN & SERVICE
Ørebekk, 1620 Gressvik - Tlf. (031) 27 551
VELKOMMEN INNOM
Full service - Rekvisita - Kioskvarer
Bilgummi

KOPERVIK RØRHANDEL
Rør- og Sanitærartikler
Aut. rørleggermester
Kopervik — Telefon 50 375

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

S. ABRAHAMSEN
Optisk forretning — Urmaker
Høreapparater
Mandal — Telfeon 61 017

SKOTTERUD GJESTGIVERI
T. O. Bakke
Skotterud — Telefon 35 309
Kafeteria

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

Gullsmed
EILIF RYDENG
9300 Finnsnes — Tlf. 18
Fører alt i premier

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

LANDBRUKSSERVICE
Brugt. 18 - Mandal - Tlf. 62 042
ZETOR TRAKTORER
Redskap for landbruk og anlegg

INDUMONT A/S
Mek. Verksted — Industriservice
Jernbanealléen 27 - 3200 SANDEFJORD
Telefon 64 195

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

Spar penger og sett dem i banken
da blir det renter og velstand
HALSE og HARKMARK SPAREBANK
4500 MANDAL — Telefon 61 833

BLI-KO A/S
Blikk- og Kobberslagerverksted
Stavanger — Telefon 78 162

MAGNOR SMIE OG
LANDBRUKSVERKSTED A/S
Magnor — Telefon Kongsvinger 37 147

A/S HALDENS TEPPER
Prod. av Axminster tepper og ryer
Postboks 57 - Tlf. (031) 92 770 - 1790 Tistedal

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

FURNES BIL & KAROSSERIVERKSTED
Telefoner 38 418 - 38 286
2320 Furnes

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim

KR. GÜNTHERS EFTF.
Blikkenslager
Spesialverksted for rustfritt stål
Moss — Telefon 52 049

SYVERS EFTF.
Per Wennersten
Alt i Dagligvarer
Ekholdtvn. 35 - Tlf. 57 289 - 1500 Moss

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

VESTFOLD FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

Karstein Skaftnesmo & Sønn A/S
Maskinentreprenør
Namsos — Telefon 72 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

STIKLESTAD PLANTESKOLE
Stiklestad p.å. — Telefon 78 681

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09
Produsent av STJERNEDEKK

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse: Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

EIDSBERG SPAREBANK
Opprettet 1848
Heggin, 1850 Mysen — Tlf. 89 12 16

PER J. SKJERVAGEN
Gullsmed
7460 RØROS
Alt i premier

ANDERSSONS GARTNERI
Tlf. 19 325 - 7053 Ranheim
BLOMSTERHJØRNET
Håkon Jarlsgt. 2 - Tlf. 25 348 - 7000 Trondh.
Alt i blomster og dekorasjoner

PETER STRØMSHEIM
Glass - Kjøkkenutstyr - Porselen
Telefoner 23 139 - 23 426 — Ålesund

VATNE LENESTOLFABRIKK
Telefon 25 - Vatne

SIVILINGENIØR
OLE HELMER SJO
M.N.I.F. — M.R.I.F
Rådgivende ingeniører i byggeteknikk
Bryne — Telefon 81 568

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dovre Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

SOLVANG BENSIN & SERVICE
Synnøve og Vigleif By
Furnesvn. 111 - 2300 Hamar - Tlf. 22 6 65
Vask - Smøring - Oljeskift - Rekvisita
Parafin - Fyringsolje — Kiosk: Tobakk -
Frukt - Sjokolade - Is - Mineralvann

SANDNES MARKISEFABRIKK
MARKISER — PERSIENNER
Ganddal — Telefon (045) 73 294

INGV. NILSENS EFTF.
Inneh.: Olaf Claussen
Bakeri & Konditori
Borgundvn. 29 - Tlf. 22 352 - Ålesund

NOREMA A/S
Sentralbord 25 090 — Vangsveien 100
2300 HAMAR

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — **Tlf. 24 268**

Vi påtar oss alle sorter underlag og asfalteringsarbeider
TROMS ASFALT A/S
Skattøra - 9000 Tromsø - Tlf. 89 635

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning
Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

BIRI-MØBLER A/S
Sentralbord 99 486 — Biristrand

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

★
MANSTAD KJØTT & KOLONIAL
Inneh.: Øivind Karlsen
Ass. Dagligvareforretning
Manstad — Onsøy Tlf. 33 277
★

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

LARS SØLAND & SØNNER A/S
Trevarefabrikk — Byggeforretning
Bygningsartikler
Lisleby. Tlf. Fredrikstad 17 257

MALERMESTER
JOH. BAKKELI
(Inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Høibø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

TORVALD SÆTRE
ELEKTROINGENIØR
Strandvn. 10 — tlf. 26 1920
5031 Laksevåg

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

ODD ERIKSEN A/S
Entreprenørfirma
Kongsvinger — Telefon 15 102

EGIL TØSSEBRO
Byggmester
Øvre Kolstien 34 — Telefon 28 07 97
5030 Landås — Bergen

HANS HAGEN
Mekanisk Verksted
Nye Teglverksvei 19 - 4600 Kristiansand S.
Postboks 1055 — Telefon 24 4 38 - 15 6 25
Postgiro 30 61 96
Bankgiro 9405.05.21367

FISKSENTRALEN A/S
Telefon 50 454 — Prosgrunn

Besøk
ELVINE KAFETERIA
Marvikveien 2 b - 4600 KRISTIANSAND S
Telefon 26 880
Assortert middagsmeny
Hjemmeservering — Lokalutleie

Velkommen til
STAVE DAGLIGVARER
Godt utvalg
Farriseidet Telefon 82 195
Torstrand » 81 465
3250 LARVIK

SANDSJE MEK. VERKSTED
Inneh.: Skorge og Kleppan
3160 STOKKE — Telefon 36 340
Fabrikasjon av:
Trebearbeidingsmasker og Verktøy

TEAM ELECTRIC A/S
Telefon 51 350 — Porsgrunn

Ta en stopp ved
RØLLESHAUGEN
Med god mat og en forfriskning
3037 GALLEBERG
Telefon Sande i Vestfold 1838

NØKLEBY HANDEL
Lars Nilsens vei 9 — Telefon 14 310
Lisleby - Fredrikstad

ARNE LANGELAND & CO.
Spesialforretning i Radio/TV
6010 Spjelkavik — Telefon 40 052

T. LARSEN & SØNN
Blikkenslagermestre
Ventilasjonsentreprenør
6010 SPJELKAVIK — Telefon (071) 41 295

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

MØBLER OG BÅTINNREDNING
Vi utfører innredning på alle typer båter
Storveien 25 - Tlf. 27 180 - Gressvik

MØBELBRYGGA A/S
Alt i Møbler og Utstyr
Kristiansund N. - Telefon 78 097

KLOSTER ELVERHØY
ENTREPRENØRFORRETNING
2300 Hamar

BOWLERS STEAK HOUSE
Kirkegt. 7, Kristiansand S. - Tlf. 29 009
Godt spisested!

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

SENTRUM BILLAKKERING A/S
Førsteklasses fagarbeide
Kreftingsgt. 46 — Drammen
Telefoner 83 70 09 - 83 71 12

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

HAUGESUND BLOKKFABRIKK OG GRUSSENTER A/S
Telefoner 27 814 - 22 384
Rossebø — 5500 Haugesund

Besøk
FURULUND KRO
God og rimelig hjemmelaget mat
Stokke — Telefon 36 237

Framnes Grillkiosk
Telefon 61 891 - Sandefjord
Skjellhuset Grillbar
Telefon 70 160 - Sandefjord
Karl Hem & Co.
Kylling - Hamburgere - Koteletter - Ships
Pølser - Mineralvann etc. - Tobakk

TEIGENS MASKINFORRETNING
Landbruksforretning - Reservedeler
Steinkjer — Telefon 61 194

WILLY DREYER
Aut. Rørleggerforretning
Vann — Varme — Sanitær
Telefon 62 165 — Sandefjord

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

GRILLEN
Kafeteria - Friluftsservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

BRØDR. HETLAND A/S
Trelastforretning — Høvleri
Bygningsartikler — Entreprenørfirma
Ferdighus — Ferdighytter
Bryne (044) *81 090
Sandnes (045) *61 000
Skarnes 1 126

NORDIC FABRIKKER A/S
Oljefyring- og Ventilasjonsfirma
Telefoner 77 386 - 77 379 - Kristiansund N.

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning I Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

Fredrikstad — Stavanger — Verdal — Rødland — Namsos
Lillehammer — Arendal — Hamar — Hokksund

EINAR BRÅTHEN
Alt i kjøtt - Pålegg og Pølsevarer
Selbak Torg — Telefon 14 103
1650 Sellebakk

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — Tlf. Velandsnes 60 b

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

ARENA A/S
Tlf. 24 860 - 24 861 — 4800 Arendal

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

ARNOLD ANDREASSEN
Murmester
7800 NAMSOS — Telefon 72 257

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

H. & E. DALEN
Kran og Transportforretning
Lillehammer - Sentralbord 53 052

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

SPORTSGRILLEN
Per R. Berg
Egen spisekrok — Snackbar
Middagsservering
Hokksund — Telefon 85 19 15

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 78 612
Privat Steinkjer 43 158

BERNHARD SLOTTEMO
Malerforretning
GULVBELEGG
Verdal — Tlf 78 382

FÅBERG GJ. BRANNKASSE
Wilsesgt. 2 ,Lillehammer - Tlf. 53 526

ALF TORJUSSEN
Blikkenslagermester
Stensås terr. 6 - Tlf. 25 263 - Arendal

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

HARALD HALVORSEN
SKIPSMEKLER
5500 HAUGESUND

H. M. WRANGELL & CO. A/S
5500 HAUGESUND

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

K. BJØRKEN
BAKERI og KONDITORI
7630 ÅSEN — Telefon (076) 86 174

A/s Drammens Motorverksted
BILVERKSTED
Drammen — Telefon 81 99 55

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 81 91 90
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

AUSTAD SUPERMARKED
Rolf Larsen
Drammen — Telefoner 81 85 95 - 81 85 96

Besøk
GRILLEN KAFETERIA
Ø. Storgt. 4—6 — Telefon 83 19 36
3000 DRAMMEN
Hjembakte kaker — God mat
Levering av snitter og koldtbord

ODD FELLOW
mottar sluttede selskaper — Brylluper
Bisettelser — Mottagelser etc.
Engene 6 - 3000 DRAMMEN - Tlf. 83 53 89

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

LYSKILDEN
Alt i Belysning - Godt utvalg i Smijern
Torvgt. 3, Hønefoss - Telefon 21 110

Velkommen til
RESTAURANT VIKING og
SAGA KAFETERIA
Sandefjord — Telefon 63 924

REIDAR ASPAAS
Glassmester — Rammeforretning
Haugesund — Sentralbord 28 140

A/S UNITON
Alt i Maling og Lakker
Haugesund — Telefon 23 152

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

EIVIND J ALHAUG
ENTREPRENØR
Hamar — Tlf. 22 954

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 614 — Stange

IVAR HJELLE
Byggmester
Volldalsberga 21 - Ålesund - Tlf. 25 816

BENDIXEN EN GROS
S. Bullsgt. 17 — Ålesund

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

BUSY SERVICE
Olje - Bensin - Service
Brygga - Hamar — Tlf. 25 931

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-. GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsveien 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmester

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr -
Damevesker - Parfyme - Leketøy

LARS E. TENNØE
ASS. FORRETNING
6270 BRATTVÅG — Telefon 3

HOTELL SOCIETETEN
Vertskap: Marit og Finn Vik
3080 Holmestrand — Telefon 51 7 98

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. Installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

Mange bauger fører til Fredrikstad
Linjeagenturer — Skipsmeglere
MØRCKS EFTERFØLGERE A/S
Fortolling — Spedisjon
Postboks 3 — 1601 Fredrikstad
Tlf. 15 800 - Telegr.adr.: «Just»

SVERRE BJERKELI
Alt i Kjøtt og Pølsevarer
Telefon 23 505 — 2300 HAMAR
Husk Pølsebua på Østre Torg

BARDA HOBBY A/S
Alt i Hobby og Leketøy
1600 FREDRIKSTAD — Telefon 16 340

PARK FOTO A/S
Inneh.: Kai Jensen
Alt i foto — Film
Fredrikstad — Telefon 11 901

GEORG ERIKSENS EFTF.
S. N. Bøe Hansen
Bakeri — Konditori
Storgt. 5 - Telefon 12 633
Filialer:
Bryggerivn. 11 977 - Werenskjoldsgt. 11 336

OSVALD HOLMEN A/S
AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL
Gjøvik — Sentralbord 72 200

FUGLEVIK MATSENTER A/S
Alt i Dagligvarer
Fredrikstad — Tlf. (032) 40 992

E. NORBOTTEN A/S
STEINKJER
Telefon sentralbord (077) 61 170

Besøk
JARLS KAFETERIA
på Torget
Tønsberg - Telefon 12 211

NYRERØD SKIPSHANDEL A/S
Tønsberg — Sentralbord 16 660

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal -- Telefon 65 140

STAVANGER MALERVARE & UTSTYRSFORRETNING A/S
(Knudsen Rage)
4000 STAVANGER - Tlf.: 20 629 - 22 356

OSCAR VISTE & CO.
5700 VOSS — Telefon 11 054
KOBBER- og BLIKKENSLAGER
Nybygg og Reparasjoner

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf Stavanger 36 503, 29 160

HANS ROGNE A/S
6000 Ålesund — Tlf. (071) 21 453
ALT I MALERVARER

EINAR DANIELSEN A/S
Gullsmed
Keiser Wilhelmsgt. 25
Ålesund — Telefon 21 985

MÆLAND HØNSERIUTSTYR
5700 VOSS - Tlf. 12 173

RASMUS SKÅR & SØNN
Aut. Byggmesterforretning
Telefon 80 036 — Stavanger

MADLAVEIENS SERVICESENTER
Magne Killingland & Co.
Det rette sted for den rette service
Madlavn. 26 - Telefon 22 688 - Stavanger

HJ. KVAM SNARKJØP
Alt i Dagligvarer
Telefoner 22 845 - 30 884
Fr. Nansensvn. 42 — Stavanger

PEDER BOLLESTAD
Byggmester- & Entreprenørforretning
Sandnes — Telefon 64 883

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

OLAF SKRETTING
Bakeri — Konditori
Sandnes — Telefon 64 529

FINN MIDBØE
Aut. Rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: AUG. HANSSENS FORLAG
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

MANDALS SPAREBANK

Mandal

*

Etablert 1840

GUNNAR LARSEN

Entreprenørforretning

Raveien 131 - Telefon 76 685 - Sdanefjord

NORSK KJETTINGINDUSTRI A/S

4500 MANDAL

Telefon 61 033 — Telegr.adr.: KJETTING

Murmester

ROAR FJELLVANG

Duekniben 2 — Kristiansand S.

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

Grafia Boktrykkeri, Oslo